

Nietzscheci İnsanın Anlamı İnşasında Öldürülen Tanrı mı, Diriltiren Şeytan mı?

Öz

Düşünen ve idrak eden varlık olan insanın varoluş bağlamını çevreleyen temel kavramlar: Tanrı, insan ve evren'dir. İnsan, felsefi düşünüş içinde varlık ve varoluş sorgulamasında Tanrı'yı ilk yaratıcı güç olarak kabul eder ve değerlendirir. Bu bağlamda varlığın sahibinin fiiliyatına (tasavvur ve tasarruf) dair idrak ve anlamlandırmanın tarihsel süreçte Batı Teolojisi ve Metafiziği bağlamında dillendirilen söylemin hakikati, kabul ve ret noktasında pek çok yoruma neden olmuştur. Özellikle modern çağla birlikte teknoloji ve bilim alanındaki gelişmeler Aristoteles'in geosentrik evren paradigmasını savunan ve kutsayan Kilisenin iddialarının yanlışlanmasıyla birlikte Katolik tanrı imgelemi de büyük aşınma ve saldırıya uğramıştır. "Tanrı öldü" sözü, bütün bir teolojinin dekadansına işaret eder. Buna mukabil öne sürülen söylemin hakikati de sorgulanma ve referansta bulunduğu yorum bağlamı ve modern dünyadaki yansıması itibarıyla başka büyük sorunlara sebebiyet vermiştir ki, buna tanrının ölümünün aslında insanın ölümü olduğu savı güncelliği yönüyle örnek verilebilir. Bu çalışmada tanrının ölümü savının modern dünyadaki yansıması post modern düşünce de dikkate alınarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tanrı, Batı, Şeytan, Çarmıh, Etik.

The Meaning of Nietzschean Man is The God Killed in His Construction or The Devil Resurrected?

Öz

The basic concepts surrounding the context of human existence, who is the thinking and comprehending being: God, human and universe. Man accepts and evaluates God in the first creative power in the question of being and existence within philosophical thinking. In this context, the truth of the discourse expressed in the context of Western Theology and Metaphysics in the historical process of the perception and interpretation of the actualization (conception and disposition) of the owner of existence has caused many interpretations at the point of acceptance and rejection. Especially with the modern age, developments in technology and science have been subject to great erosion and attack with the falsification of the claims of the Church, which defends and blesses Aristotle's geocentric universe paradigm. The phrase "God is dead" refers to the decadence of a whole theology. The truth of the asserted discourse has also caused other major problems in terms of the context of interpretation and its reflection in the modern world, such as the assertion that the death of God is actually the death of man. In this study, the reflection of the death of God in the modern world will be evaluated by taking postmodern thought into consideration.

Keywords: God, West, Devil, Cross, Ethics.

Yazar(lar) / Author(s)

Dr. Öğr. Üyesi Seyfettin İliter
Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Sosyoloji Bölümü. Bitlis-Türkiye
e-posta: siliter@beu.edu.tr
(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

Makale Bilgileri/Article Information

Tür-Type: Araştırma makalesi-Research article
Geliş tarihi-Date of submission: 06. 11. 2023
Kabul tarihi-Date of acceptance: 06. 11. 2024
Yayın tarihi-Date of publication: 30. 11. 2024

Hakemlik-Review

Hakem sayısı-Reviewers: İki Dış Hakem-Two
External
Değerlendirme-Rewiev: Çift Taraflı Kör
Hakemlik-Double-blind

Etik/Ethics

Etik beyan- Ethical statement: Bu çalışmanın
hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.
Benzerlik taraması- Plagiarism checks
Yapıldı-İntihal.net-Yes-İntihal.net
Etik bildirim- Complaints
ictimaiyatdergi@gmail.com

Çıkar çatışması-Conflict of interest

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
The Author(s) declare(s) that there is no
conflict of interest

Finansman-Grant Support

Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek
alınmamıştır.
No funds, grants, or other support was
received.

Lisans- License

CC BY-NC 4.0

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>

Atıf- Citation (APA)

İliter, S. (2024). Nietzscheci insanın anlamı inşasında öldürülen tanrı mı, diriltiren şeytan mı? *İçtimaiyat*, 8(2), ss. 441-449. DOI: <https://doi.org/10.33709/ictimaiyat.1386712>

1.Giriş

“Tanrı öldü” sözü Nietzsche felsefesinin ikonik göstergelerinden biridir. Bu söz aslında modern dünyada klasik teolojinin hâkim paradigmasından vazgeçildiği ve yeni bir metafizik ve paradigmaya evrildiğinin işaretidir. Yeni paradigmaya göre, aşkın bir tanrı ve ona dair buyurma ve yaratmanın etken olduğu durum reddedilmekte buna karşılık varlığa içkin ve hareketin kaynağı, kudret ve gücün faal olduğu bir tanrı ya da tanrısallık söz konusu olmaktadır. Bu yeni kabul ve tanımlama esasını Spinozacı temellendirmeden alan ve bütün yaratıcı etken, güç ve kabiliyetlerin varlıkta içkin olduğu tasavvura dayanır. Bu çizgi Schopenhauer’da kör kudret, Nietzsche’de gücü elde etme iradesinin etkinliğinde şekillenen yaşam ve varlığın oluş durumunu oluşturur. Yeni bir metafizik okuma seyri içinde değerlendirebileceğimiz bu yaklaşım doğal olarak aşkın bir tanrı ve buna bağlı insan-doğa ilişkisini yorumlayan geleneksel görüşle zıtlaşacaktır.

Nietzsche perspektifinden problemin izahı tüm aşkın tanrı anlayışı kabulü üzerinden hareket eden din ve dünya görüşlerini hedef alsa da esasen eleştiri konusu yapılan Hıristiyanlık/kilise merkezli tanrı anlayışıdır. Bu anlayış bağlamına giren diğer inançlar da örneğin Budistlik, Yahudilik gibi aynı eleştiriye maruz kalmışlardır. Eleştiri bağlamına giren teolojilerin çıkmazlarına düşmeyen din ve inançlar ise Nietzscheci eleştirinin çekim alanında aynı değerlendirmeye tabi tutulsalar da bunun Nietzscheci alışkanlık etrafında kolayca düşülen bir yanlışlığı oluşturduğu açıkça söylenebilir.^a

Bununla birlikte günümüzde kültür, düşünce, bilim ekseninde hakim paradigma Batı düşüncesi mihverinde geliştiği ve hükümferma olduğu için yukarda bahsedilen yanlışlığa düşme olayı da olağanlık arz etmektedir. Oysa Nietzscheci Hristiyan kültürü ve tarih okumasına malzeme sunan Batı kültür çevresinin ayrıntıda çoğalan problemleri üzerinde mülahazalarda bulunma ve eleştiri Nietzscheci yorumu haklı kılacak çokça veri sunsa da yine de Nietzsche’nin eleştiri dili ve üslubuna giren sosyolojik gerçeklik ve kültürü kendine münhasır sınırları içinde tutma önemli bir kriter olarak belirlenmelidir. Bunun yanında Nietzscheci insan hakikati problemi var olan ve olgu olan dünyayı esas kabul ederek Hristiyan teolojisi bağlamında Tanrı-İnsan ilişkisini Şeytanla bir kırılma ve aydınlanma olarak sunan ezoterik yorumu tercih eden kadim bir anlayışa yaslanmaktadır. İnsanı yeryüzüne atılan ya da düşen bir varlık olarak telakki eden yaklaşım, Nietzsche’nin insan ve ontolojik gerçeklik perspektifine uygun düşmektedir. Merkeze insan ve onun edimleri, eylemleri, oluş ve yaratımlarını alan yaklaşım böylece Güç istenci, ebedi tekerrür (*bengi dönüş*) değerlerin yeniden değerlendirilmesi vb. hususlarla Batı teolojisinin unsurlarını bu yeni değerlendirme kriterinde eleştiri malzemesi olarak önemli bir strateji yapmaktadır. Şeytan insanın kendi başınlığının (*en soi*) ve kendisi için olmaklığının (*pour soi*) ideal figürüdür. Dolayısıyla Tanrı’nın ölümü, İnsanın kendi başınlığının ve yeni ontolojik oluş içinde kendini gerçekleştiriminin imgesi olarak örtük yorum konusu kılınmaktadır. Bütün bunlar ezeli irade ve güç sahibi kadiri mutlak bir tanrı yerine, mutlak olmasa da irade ve gücü kullanan, gerçekleştiren insanın serüvenine dönüşmekte ve Nietzscheci hikâye bunun üzerine kurulmaktadır. İnsan bu perspektif çerçevesinde tümel bir hakikatin unsuru değil, doğrudan kendi tekilliğinde duygu, duyum, arzu, iştah, irade ve akıl varlığı olarak doğanın doğrudan içkin varlığı olarak her tür bakıştan azade salt doğa varlığı bir canlı olarak tartışma konusu

^a Nitekim bkz., Hüseyin Subhi Erdem, “Nietzsche’nin Tanrı İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme” Felsefe Dünyası, Yıl:2007, S. 45, s. 125-138. başlıklı makale bu probleme işaret eden erken çalışmalardan biridir.

edilmektedir. İnsanın yaratıcı ve kendi varlığını temellendirici bir yaklaşımını esas alan Nietzsche, insanın varlığı ve eylemlerinin değer koyucu, yaratıcı özelliği üzerine vurgu yapar (Erdem, 2007: 126). Onun doğa varlığı olmaklığının temel dayanağı itkileri ve canlı organizmanın ihtiyaç yönelim ve istek ve kendini gerçekleştirme seyrinde beliren süreçtir. O halde geleneksel felsefenin varlığı, problemi tespit ve çözümleme girişiminde esas aldığı sadece ağaç değil ormanı da perspektife alarak değerlendirme tarzındaki dedüktif yaklaşım Nietzsche tarafından tersine çevrilerek, endüktif bir nazarla bizzat insanı odak kılan değerlendirme konusu yapmaktır. Dolayısıyla ağaç odak kılınarak orman bilahare tikel probleme münhasır değerlendirmeye yeri geldikçe tabi tutulmaktadır.

2. Deleuze ve Diğerleri: Tanrı ve İnsanın Sosyal Gerçekliği

Nietzsche'nin düşünce örgüsünün ilmeklerini oluşturan temel kavramların birini merkeze alan yorumlar onun bütün düşünce örgüsünü çoğu kez görememe açmazına düşmektedirler. Bu problem Nietzsche okumalarında karşılaşılan ve üstesinden gelinmesi gereken en temel durumdur. Nitekim günümüz Nietzsche okuyucu ve yorumcularından olan Deleuze probleme işaret ederek, Nietzsche'nin felsefesinde öne çıkan ve düşüncesini şekillendiren kavramların birbirleriyle irtibatlı olduğunu yineler. Nietzsche üzerine yapılan yorum ve çalışmalarda onun bir yönü ya da kavramını öne çıkararak yaklaşımlar Onun düşüncesini sunarken bir panorama sunsalar da nihayetinde Nietzscheci kavramların aynı ortak görüden kaynaklı bir sisteme işaret ettikleri günümüzde daha açıkça görülmektedir. Bu bağlamda birbiriyle çelişen Nietzsche okumaları esasında Nietzscheci kavramların ve ana fikrin bağlamını yakalamada başarı gösterememiş okumalar olarak değerlendirilebilir. Nitekim bu minvalde Deleuze'un değerlendirmelerine daha yakından bakacak olursak, onun tespitleri Nietzsche'nin kavramlarındaki özgün ciheti örneklendirmek bakımından da ilgiye değerdir.

Deleuze tarafından, sisteme karşı duran, bundan dolayı da hiçbir sistemleştirme, teorikleştirme faaliyetine yakın durmayan kimsenin, Nietzsche'nin bütün felsefesi, "Güç istenci" arayışı olarak değerlendirilir. Oysa Nietzscheci "aynının bengi dönüşü", "iyinin ve kötünün ötesi", "ahlakın soykütüğü" vb. aynı kaynak ve temellendirmeye irtibatlı anlam kazanan kavramlardır. Lakin Deleuze'un Güç istenci merkezli okuması bahsi geçen kavramları ötelere gibi bir ortam oluştursa da bu Deleuze açısından da böyle değildir. Bir bütünün hangi parçasını ele alırsanız alınız sonuçta bütünle ilgili problemlerle yüzleşme durumuyla karşı karşıya kalırsınız. Bu minvalde hakikat ve Güç istenci (iktidar ve muktedirlik) bağlamında klasik düşüncenin ürettiği bütün kavramlar Nietzscheci perspektife tabi tutularak yeniden ele alınmıştır. Nitekim Foucault, bilgi problemini tartışırken Nietzscheci bir perspektiften hareket ederek *Bilginin Arkeolojisi*'ni yeni bakışla inşa eder. Bu bağlamda O, Nietzscheci perspektifi hep öne çıkarır. Bu değerlendirmelerden ilki, "bilgi" sorunsalı ile ilişkilidir. Geleneksel bilgi anlayışının, hakikat arayışının temelinde yer alan şey, bir hakikate ulaşma sürecidir. Hakikat, ulaşılması gereken bir şeydir. Nietzsche ile birlikte kendisine varılacak olan, bundan dolayı da o yoğun teorik düşüncenin vereceği acıya katlanan ve bundan da haz duyulmasına neden olan bir hakikat, yerini, temelinde çatışmanın, güç ilişkilerinin yer aldığı bir epistemeye bırakır. Bu episteme bağlamındaki bilgi: "Öznenin, söyleminde kendileriyle ilgili bulunduğu nesnelere söz etmek için kendisinde pozisyon alabildiği alandır, kavramların ortaya çıktıkları, tanımlandıkları, uygulandıkları ve dönüştükleri alan..." (Foucault, 1999: 233).

Nietzsche'nin yanında Artauld ve diğerlerinin de olduğu bir kuşak sayesinde, "delilik", edebiyatın, felsefenin alanına girmiştir. Eser ve yazar ayrımı, Nietzsche ile birlikte ortaya

çıkmiştir. Nietzsche ile birlikte felsefenin güncel olana yöneldiğini söyleyen Foucault'a karşı ise Marx'ı ve ondan da öncesinde yer alan, "maddenin, bir etkinlik" olduğunu ifade eden Feuerbach'ı göstermek mümkündür.

Önde gelen isimlerin baş döndürücülüğünün uzağında yer alan, ancak yine de doğrudan olmasa da yine bu isimlerden beslenen yaygın tezler ise meseleyi ele alırken, ya "üstün insan" ya da "Tanrı öldü" etrafında dönmektedir. Bu makalede bunların hepsinin yanlış ve yetersiz olduğunu, meselenin bir yönüyle ilişkili olduklarını, ancak Nietzsche'nin asıl probleminin de şu olduğu türünden bir iddiada bulunmadan, onun düşüncesi, bir başka açıdan okunmaya çalışılacaktır.

Nietzsche'nin, düşünce serüveni boyunca merkezi kavramlardan birini kuşkusuz "Tanrı Öldü" sözü oluşturmaktadır. Özellikle de Olympos tanrılarının geri çekilmesiyle birlikte Yunan yaşamında karanlık ve korku üzerine kurulu başka bir yaşam geçtiğinin ifade eden Nietzsche, Olympos Tanrılarının geri çekilişiyle onların yerine düşünülen/ikame edilmeye çalışılan Hristiyanlığın insanı ezip parçaladığını ve nihayetinde onu derin bir bataklığa gömdüğünü söyler (Nietzsche, 2015: 92).

Sorunsalın sürdürülmesi açısından ise bu yaygın tezlerden birisinden, "Tanrı öldü" önermesinden hareket edilecektir. Öncelikle, ölen Tanrı'nın Nietzsche'de Baba anlamındaki Tanrı olmadığı belirtilmelidir. Evet, öldüğü iddia edilen Tanrı, Hristiyan teslisindeki oğul konumunda yer alan İsa peygamberdir (Nietzsche, 2003a: 84). Tanrı'nın Nietzsche'de Baba anlamındaki Tanrı olduğunu düşünmenin neden olacağı yanıltan, çarmıhtaki gerilişi ile dünyevi olandan uzaklaşıp, Tanrı olduğunu kanıtlayan bir Tanrı'ya ulaşarak kurtulmak mümkündür. Öldürülenin Tanrı haline gelen bir insan olarak anlaşılması, bu etkinliğin neden gerçekleştiğini, daha doğrusu neden gerçekleştirilmesi gerektiğini anlaşılabilir kılması nedeniyle, bu ayırımın üzerinde önemle durulmalıdır.

İlkin, bu ölüm ve öldürme etkinliğinin simgesel olarak gerçekleştirildiğini, bunun nedeninin ise çileci bir yaşantının beslendiği damarın kesilmesi olduğu belirtilmelidir. Bu çileci yaşam tarzı, huzursuz vicdan ve hincin karşımından meydana gelir ki bu da yaşamın her sathında ciddi zararlara yol açabilir (Solmaz, 2019: 6888) ikinci olarak da bunun sadece simgesel olmadığını, ama aynı zamanda, fiziksel yönünün de "öğlen civarı", "öğleden sonra", "ikinci civarı" gibi zamansal ifadelerle desteklendiği açıkça belirtilmelidir (Nietzsche, 2003a: 91, 2003c: 130).

Uzun bir dönem sadece Batının değil, bütün insanların yaşamını belirlemiş olan bu varlığın, Tanrı'nın, Tanrılaşmış İnsan'ın bir söylem içerisindeki ölümünü ilan eden iki özellikten ilkinin temelinde, "bozulmuşluk", "çürüme", "yozlaşma" gibi anlamlar olsa da aslında temel anlamı "hareketten kesilme" olan dekadansın, dekadans bir yaşam tarzının ortadan kaldırılması olduğu belirtilmelidir. Bu dekadans, Nietzsche felsefesini karakterize eden en önemli kavşaklardan biridir ve özellikle Avrupa'nın içine düşmüş olduğu bu dekadans durumun aşılması amaçların başında yer alır (Parlar, 2019: 146).

İnsani olanın, çarmıhla, acı çekme ile ilahi olana ulaşmasının, Pavlus'tan itibaren yüceltilmesi; acı çekme ile kurtuluş arasında doğrusal bir orantının kurulmasına neden olmuştur (Nietzsche, 2003b: 76). Tanrı haline gelen İnsan'ın çektiği acı, kendisinin işlemediği günahlar için olmaktan ziyade; kendisinin kurtuluşlarından sorumlu olduğu insanların girmiş oldukları yasak davranışların, günahların kefareti içindir. Tanrılaşan İnsan'ın çekmiş olduğu acı, gerek kendisinin, asıl olarak da diğer günahkârların daha iyi bir konuma ulaşmalarının yolunu açarken;

kendisinden, bundan ders çıkarması beklenen insanın gelecek bir hayatta daha iyi bir konumda bulunmasına neden olur. Bununla birlikte onun bu dünyada, dünyevi olandan bütünüyle uzaklaşmasına, dünyayı olumsuzlamasına, cehennemi bu dünyada yaşamasına neden olur. Bunun bir ara formu, bir geçiş noktası, bütünüyle iyi konumda yer alma ile bütünüyle kötü konumda yer alma arasındaki ara bir istasyonuna, Nietzsche açısından, Hıristiyan âleminde gidilecek yer yoktur. Özellikle ahlak ve Tanrı bağlamında değerlendirildiğinde, Hıristiyanlığın insanı yaşamdan ciddi derecede kopardığı görülmektedir: “Doğa karşıtı ahlak, yani şimdiye dek öğretilmiş, saygı duyulmuş ve vaaz edilmiş olan hemen her ahlak, tam tersine, tam da yaşamın içgüdülerine karşı yönelir - bu içgüdülerin kâh gizliden gizli ye, kâh yüksek sesle ve küstahça yargılanışıdır. "Tanrı kalbinin içini bilir" demekle, yaşamın en düşük ve en yüce arzularına hayır der ve tanrıyı yaşamın düşmanı olarak görür... Tanrının hoşuna giden aziz, ideal hadımdır... Tanrının krallığının başladığı yerde, yaşam sona erer ” (Nietzsche, 2005: 36).

O zaman yapılması gereken, bu olmayan şeyi, ara formu oluşturmaktan ziyade; insanın eylemesini sınırlandıran şeyleri bir bir bulup, onları ortadan kaldırmaktır. İnsanın bu dünyaya karşı tavır almasına, olumsuz bir tutum takınmasına neden olan şeyler ise din, ahlak ve metafizikten oluşmaktadır (Nietzsche, 2002: 420). Hıristiyanlık dininin çileci bir yaşantıyı öne sürmesinden, bunun en belirgin bir şekilde kendini somutlaştırdığı insan eylemlerinin sınırlandırılmışlığından, tüm bunlara belki de temel oluşturabilecek, Mısır'ın izini taşıyan, Platoncu metafizikten oluşmaktadır (Nietzsche, 2011: 28)

3. Çarmıhta Geriliş

Weber'in üstü örtük bir şekilde Marx'a karşı çıktığı ve kapitalizmle kâr arasında doğrudan bir bağlantı kurulamayacağını öne sürdüğü şeklindeki çok da doğru olmayan tezini kanıtlamak için, kapitalizmin kâr arayışından değil de, bir tasarruftan geliştiğini gösterebilmek için; kendisine müracaat ettiği ve Protestan ahlakının temelinde yer alan şey, çarmıhta gerilmenin nedenidir (Weber, 2010, s. 10). Weber, teorisinin tam da merkezinde yer alan iddia ile ilişkili olarak, ayrıntılı bir açıklama yapmakla kalmadığı gibi, meselenin tarihsel gelişimine bile bir kez olsun yer vermez. Augustinus'a geçiştirerek yer verir, Calvin üzerinde ağırlıkla durmaz. Kısmen Luther'e değinir (Weber, 2012: 690).

Çarmıhta gerilme ile Protestanlık ve onun özel bir kolu olan Calvinizm arasında ne tür bir bağlantı olabilir. Bu soruya yanıt vermek birçok şekilde mümkün görünmekle birlikte, meselenin, “çile” kavramı üzerinden işlenmesi daha anlaşılır olacaktır. Calvinizm ile kapitalizm arasındaki odak noktası, biriktirme ve tasarruftur. Biriktirmenin, tasarrufun olabilmesi için ise insanın bu dünyanın çeşitli güzelliklerinden, eğlencelerinden uzak durması gereklidir. Dünyanın nimetlerine karşı insanın uzak durmasının sonucu, birikim; nedeni ise günah'tan kaçınmadır. Çünkü eğlence ve sefahat, insanın Tanrı'ya uzaklaşmasına, dünyevi olanın peşine takılmasına neden olur (Weber, 2010: 10). Bundan dolayı, birikimin nedeni, Tanrı'nın uygun görmediği fiillerden uzak durmaktır.

Zamanın en küçük birimini bile Tanrı için çalışarak geçirerek (Weber, 2010: 130) bundan edinilen şeyin de günah korkusuyla harcanmaması sonucunda; insanın gerçekten kurtulacağına dair bir şey söylemek mümkün değildir. İnsanın daha sonra ortaya koyduğu performansla, gayretle; kendisi hakkında daha önce verilmiş olan kararı, onun lanetlenip lanetlenmediğini değiştirebilmesini iddia etmek; ezeli, ebedi ve bundan dolayı da değişmez olan Tanrısal kararın da değişeceği anlamına gelir ki; buna katılmak mümkün değildir (Alatlı, 2010:

621-622). Bu noktada, Calvinci anlayışın tezlerinin ne kadar radikal olduğu anlaşılmaktadır. Calvin, bununla da kalmaz, ilk günah doktrininin temelinde yer alan, insanın yasayı çiğnemesine neden olan şeyi, Adem Peygamber tarafından işlenen eylemin, insanların günaha bulaşmasının nedeni olarak görür. Bundan dolayı da onu, şeytanın işbirlikçisi olarak değerlendirir (Alatlı, 2010: 607).

Sermaye birikimini sağlayan şeyin temelinde yer alan, bu dünyaya sırt çevrilmesinin temelinde yer alan, çileci bir yaşantının oluşmasına neden olan şey Calvin tarafından yapılmış olan, ilk günahın radikal bir yorumudur. İlk günah nedeniyle de insan cennetten çıkarılmış, yeryüzüne indirilmiştir. O artık bir günahkârdır ve ölümlüdür (Âdem). Onu bu günahkârlıktan kurtarmış ya da kurtaracak olan şey de, bir Peygamber tarafından onun günahlarının üstlenilmesi, onun için çarmıhta gerilmesi.

Çarmıhın en temel belirleyici şeyi, bir insanın, Tanrı olacak bir insanın diğer insanlardan dolayı, onların aklanmaları için çekmiş olduğu acıdır. Bir peygamber diğer insanlar için acı çekiyorsa ve bu şekilde onları aklıyorsa, o zaman diğer insanların da acı çekmelerinden daha doğal bir şey olabilir mi? O zaman bu dünyada acı çekmeliyiz. Kurtuluş buradadır, neşede ve eğlencede değil!

4. Ahlak

Hristiyanlık, evrende ilk defa günah kavramını ortaya atarak insanın dünyaya dair yaşamsal enerjisini önemli ölçüde kesmiştir (Nietzsche, 1966: 58). Acı çekmemize, dolayısıyla kurtuluşumuza engel olabilecek eylemlerimizi nasıl engellemeliyiz. Her din gibi Hristiyanlık da, bu engellemeyi, “sevap” ve “günah”, “caiz” ve caiz olmayan” belirlenimleriyle sağlayacaktır. Rotamızın dünyevi olana kaymasının nedeninde yer alan eylemlerimiz, “günah”, “caiz olmayan”, “haram” olarak değerlendirilmelidir. Bunun karşısında yer alan eylemlerimiz ise ödüllendirilmelidir. Nietzsche bu noktada Hristiyanlığın insanı günah-sevap ikileminde tuttuğu ve onu yaşamdan kopardığı için iyi haberciyi örnek almadığını göstermiştir. Zira iyi haberci, yaşadığı gibi öldü, öğrettiği gibi tıpkı insanları kurtarmak için değil aksine kişinin nasıl yaşaması gerektiğini göstermek için. Bu sebeple onun ardında insanlığa bıraktığı en önemli miras kendi pratiğidir (Erdem, 2007: 132). Nietzsche, iyi haberci yani İsa’yı yaşama davet eden yönüyle, mutlak bir ahlak anlayışı geliştirmede ve insanları hayattan koparmadığı için onu ahlakın ötesinde bir şahsiyet olarak kabul etmiştir. Çünkü ahlaka ilişkin her mutlaklaştırmanın aynı zamanda bir yaşamı sınırlandırmak anlamına geldiğini en iyi Nietzsche biliyordu.

Ahlakın birçok yorumu olduğu şeklindeki yorum, Nietzsche’nin ahlaka dair söylediklerinin anlaşılması açısından, ahlakın mutlaklaştırılmasına engel olması açısından önemli olmakla birlikte; Nietzsche’nin ahlaktan anladığı şey, her ne şartta ve durumda olursa olsun, insan eylemlerinin sınırlandırılmasıdır (Nietzsche, 2002: 25-35). Dini öğretilerin, özellikle de Hristiyanlığın insan eylemlerini sınırlandırdığını düşünmek de, bizleri sınırlandırır. Dini ya da dünyevi olsun, genel anlamıyla, ahlak denilen şey her neyse, işte o insan eylemlerini sınırlandırır. Bundan dolayı, sevap ve günahın, caiz ve caiz olmayanın, iyi ve kötünün ötesinde eylemeliyiz. Bütün bunlar, eylemlerimizi sınırlandıran şeylerdir.

İyinin ve kötünün ötesinde eyleyen insan tipine örnek olarak, Nietzsche, Antik Yunan ve Rönesans insanını gösterir (Nietzsche, 2011: 66-68). Bu insanlar, ona göre, eylemlerini sınırlandırmamaları nedeniyle, dünyayı olumluyorlardı. Dünyayı olumlamanın yolu, insanı tinselliğinden arındırmaktır (Nietzsche, 2003b: 20). İnsanın tinsel bir varlık olmadığını, onun

içgüdüleri olduğunu, bundan dolayı da insani olanın “içgüdüsel bir hayvan olduğunu” kabul etmek gereklidir. İnsan, öyle, kimilerinin dediği gibi diğer varlıklardan ayrı bir şekilde, bir ruhi yöne sahip olan şekilde değil; aksine, diğerlerinde de ortak olan bir şeyden hareketle, içgüdülerinden hareketle tanımlanmalıdır.

19.yüzyılda gelişmekte olan biyoloji biliminin, Nietzsche üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Çünkü içgüdüleri olan bir varlık, ancak ve ancak, biyolojik bir varlık olabilir. Biyolojinin gelişiminde yadsınamayacak önemi olan Darwin’e Nietzsche’nin neden karşı çıktığını belirlemek ise oldukça zordur (Keith, 2011: 139). Bunun için birçok neden gösterilebilir. Nietzsche’nin genel anlamıyla, bir “sistem” anlayışına karşı olması, moda olan şeylerin sıradanlığa sebep olması dolayısıyla popüler olmaya başlayan bir teoriden uzak durması gibi şeyler öne sürülebilir. Belki de daha önemlisi, türlerin seçim kanununun temelinde yer alan şeyin, türün, Nietzsche’nin katlanamayacağı şey olmasıdır. Bir kimsenin, bir bireyin değil, türün korunmasından bahsetmesi nedeniyle Darwin’in, yeni bir sıradanlığa, sürü psikolojisine sebebiyet vermesi nedeniyle Nietzsche’nin karşı çıktığı söylenebilir.

Sürü psikolojisine karşı çıktığının doğrulayıcı izlerini Marksizm’e karşı eleştirilerinde de bulmak mümkündür. Marksizmi, sadece, şiddete meyilli bir hareket olmasından, gelecek adına anı, içinde yaşanılan zamanı olumsuzlaması nedenleriyle değil; aynı zamanda, eşitliğe ve dolayısıyla kitlesel olana önem vermesi nedeniyle de yeni bir sürü psikolojisi oluşturduğunu savunur (Nietzsche, 2002: 82, 368). Sürü psikolojisi ise kendi varoluşunu oluşturmaya çalışan insanın önündeki en büyük engeldir.

5. Metafizik

Sıradanlıktan, sürü halinde olmaktan kurtulmuş; ama bunun yanında, maddi olan yönüne, bedenine ehemmiyet vermesine engel olan yönleri de reddedilmiş bir insan ancak dünyayı olumlayabilir. Bunun için, insanın biyolojik bir varlık olduğunu kanıtlamak için onu tinsel ve akılsal yönü ile tanımlayan metafizik sistemlerin alaşağı edilmesi gerekir.

Nasıl ki insanın ruhsal yönü, onun tinselliğini oluşturur ve ondan sakınılması gerekirse; aynı şekilde, insanın da içinde olduğu varlıklar dünyasından, tinselliğin arındırılması lazımdır. Var olanların ruhi yönü ise metafiziktir. Metafiziği, var olanın zamandan ve mekândan soyutlayan Platon, bu dünyaya karşı, maddi dünyaya karşı, uydurulmuş bir gerçeklik inşa etmiştir. Nietzsche’nin, Platoncu metafiziği kastederek söylemiş olduğu, “Mısır’ın izini taşıyor” iddiasının (Nietzsche, 2006: 31). İdealar âleminin temellendirildiği Devlet Metninin yedinci bölümünde yer alan güneşe, Mısır’da başta gelen Ra’ya karşılık gelene yöneltildiğini anlamak zor değildir.

Yunan dünyasının bozulmuşluğunun önüne geçebilmenin en iyi yolunun, erdemli insanlar yetiştirmekten geçtiğini bunu gerçekleştirmenin ise siyasetin temel amacı olduğu belirten bir kimsenin; hem politik teorisinin hem de metafiziksel öğretisinin başka bir metin içerisinde birlikte geçmesi rastlantı değildir. Çünkü her iki faaliyet de, bu bozulmuşluğa çare aramaktadır. Politik olan da, zamanla, metafiziğe hizmet edecektir. Daha önceki dönemlerden gelen yasalar ortadan kaldırılıp, yerine, idealara, idealar düzenine bakılarak yenileri eklenecektir. Sadece politik olan da değil, onunla yakından ilişkili olan ahlak ve bilgi teorisi de idealar merkeze alınarak tesis edilecektir. Bütün diğer soruşturma, araştırma alanlarının temelinde yer alan, bu dünyadaki bozulmuşluğa yine bu dünyadan cevap vermeyen, bir başka dünyadan, değişmenin olmadığı bir evrenden yanıt vermeye çalışan bu teorisinin temelinde ise İyi İdeası bulunur (Platon, 2013: 219).

İçinde sürekli değişimin olduğu, hakikatin değil görünüşlerin olduğu, idealar âleminden aldığı paya, ona katılmasına ve onun daha iyi bir taklidi olmasına gerçekliğini borçlu olduğu bu dünya Demiorgos tarafından idealara bakılarak meydana getirilmiştir. İdeaların kendileri ise varlıklarını kendilerinden daha üstün bir şeye, İyi İdeası'na borçludurlar. Ahlaksal olandan hareketle metafiziksel olan temellendirilmesine karşı çıkışını, Kant'ın insana otonomluk açmak için, varlığı ikiye yarmasında da gösterir. Kant'ın yaptığı şey, Nietzsche için, ahlaksal bir kaygıdan hareket ederek varlığın temellendirilmeye çalışılmasıdır (Nietzsche, 2006: 36).

Çarmihın, ahlakın ve metafiziğin insanı etkisiz, hareketsiz kalmasına neden olmalarına karşı olarak; tam da bunların üzerini örtmeye çalıştığı şey, onların tasvip etmediği şey için dünyanın olumlanmasının yolu açılmalıdır. Bunu sağlayacak olan şey de, Sokrates'le birlikte Yunan dünyasında başka bir akılsallığın, sanatsal akılsallık değil; coşkuya ve hazza yer veren, hatta bunu amaçlayan Dionysosçu sanattır (Nietzsche, 2004: 139). Nietzsche'ye göre dekadansa yol açan ahlak, metafizik, eylemin kesilmesine neden olur. Fakat Dionysosçu sanat, eylemi gerçekleştirmenin önündeki bütün engelleri ortadan kaldırır. Burada amaç, insanın ve canlılığın bütün güçleriyle eylemde bulunmalarını teşvik etmek, eylemin doğrudan faili kılmak ve bu eylemlerle yeni değerler ortaya koyabilmektir. Böyle bir durumda başaracağımız şey, dekadansa uğrayan yaşamın, bu örtüyü üzerinden atıp hayatı olumlaması olacaktır.

6. Sonuç

Nietzsche'ye göre, akli ve düzeni amaçlayan, ahlaki ya da siyasi bir kaygı güden bir anlayıştan daha çok; insanın içgüdülerine, arzularına, ihtiraslarına yön veren, onların ifadesi olan bir sanat anlayışının bozulmuşluğa karşı koyabileceğini ifade eder. Bununla birlikte O, bozulmanın, çürümenin, en temelde de acı çekmenin önemsenmesine neden olan şeyin, tanrılaştırılmış insanın, insan olduğunu yeniden bizlere hatırlatır. Üzerinde konuşulan bu insanın diğer insanlar gibi, zamanın belli bir anında öldüğünü belirterek; tanrılaştırılmamış insan olmayandan, Baba anlamındaki Tanrı'dan da bir şeyler almaya, bir şeyler eksiltmeye çalışır.

Tanrılaştırılmamış insan olmayandan bazı şeylerin alınmaya çalışılmasının nedeni, tam da tanrılaştırılmış insan anlayışının neden olduğu tahribatın önüne geçmektir. Kendisinden önceki itikattan belirli izler taşıyan, ancak kendisinden sonraki bir itikadın (Nietzsche, 2003b: 94) neden olduğu, dünyayı olumsuzlama halinden Batı dünyasını kurtarmaktır. Bunun yapılmasının yolu da, tanrısal olanın ezeli düşmanının, sahneye çıkabilmesi için gerekli olan şartları hazırlamaktır.

Nerden ve neden dolayı ortaya çıktığını tam olarak bilmemizin mümkün olmadığı, bu anlayışı ortaya çıkaranların da bundan ne tür bir çıkarları olduğunu tam olarak bilemediğimiz bu yorumlamanın, ilk günah doktrininden, kapitalizmin izahına kadar gittikçe daha da katılan bu anlayışın neden olduğu radikal bir olumsuzlamanın karşısına, radikal bir olumlamanın kapılarını açmanın yolu, tanrılaştırılmış insan olmayanın en önemli iki özelliğinin, "bilgelik" in ve "iyilik" in elinden alınmasıdır (Nietzsche, 2002: 486). Tanrılaştırılmamış insan olmayandan bu iki özelliğin alınması, büyük bir kudrete sahip ve kendileri nedeniyle bu gücün olumlu yöne, pozitif bir yöne kanalize eden bir Tanrı'nın, insan olmayan Tanrı'nın yerine; çıplak bir güce sahip olan ve bu gücü de kötüye kullanan Şeytan'ı geçirme amacı güder. Batı dünyasının elinden, dine, vahye, tanrısal olana ait ne varsa onun alınışını ima eder.

Kaynakça

- Alatlı, A. (2010). *Batı'ya yön veren metinler II*, Nevşehir: Kün Yayınları.
- Erdem H, S. (2007). Nietzsche'nin tanrı imgesi üzerine bir değerlendirme, *Felsefe Dünyası 2007/1- Sayı:45*, (125-138).
- Foucault, M. (1999). *Bilginin arkeolojisi* (Çev: Veli Urhan), İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Keith, A,P. (2011). *Kusursuz nihilist* (Çev: Cem Soydemir), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Nietzsche F. (2006). *Putların alacakaranlığı / ya da balyoz ile felsefe yapmanın yolları* (Çev: Serpil Erfındık), İzmir: İlya Yayınevi.
- Nietzsche, F. (2003a). *Böyle dedi zerdüşt* (Çev: Gülperi Sert), İzmir: İlya Yayınevi.
- Nietzsche, F. (2004). *Ecce homo* (Çev: Emre Yıldız), İzmir: İlya Yayınevi.
- Nietzsche, F. (2011). *Ahlakın soykütüğü üstüne* (Çev: Ahmet İnam), İstanbul: Say Yayınları.
- Nietzsche, F.(2002). *Güç istenci* (Çev: Sedat Umran), İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Nietzsche, F.(2003b). *Deccal* (Çev: Oruç Aruoba) , İstanbul: İthaki Yayınları.
- Nietzsche, F. (2003c). *Şen bilim* (Çev: Levent Özşar), Bursa: Asa Kitabevi.
- Nietzsche, F. (2015). *İnsanca pek insanca* (Çev: Mustafa Tüzel), İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Nietzsche, F. (1966). *Gezgin ve gölgesi* (Çev: İsmet Zeki Eyüboğlu), İstanbul: Oluş Yayınları.
- Nietzsche, F. (2005). *Putların batışı ya da çekiçle nasıl felsefe yapılır* (Çev: Mustafa Tüzel), İstanbul: İthaki Yayınları.
- Platon. (2013). *Devlet* (Çev: Sabahattin Eyüboğlu ve M.Ali Cimcoz) , İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Parlar, Yasin. (2019). Nietzsche'nin aristokrat radikalizmi, *Özne 31. Kitap*, Konya: Çizgi Kitabevi, ss. 145-158.
- Solmaz, M. (2019). Hayvan-oluş: deleuzyen ve guattarici perspektiften hareketle yeni bir yaşam dünyası inşa edilebilir mi? *International Social Sciences Studies Journal*, Sayı: 5, 6884-6890. : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1939>
- Weber, M. (2010). *Protestan ahlaki ve kapitalizmin ruhu* (Çev: Gülistan Solmaz), Ankara: Alter Yayıncılık.
- Weber, M. (2012). *Ekonomi ve toplum 1* (Çev: Latif Boyacı), İstanbul: Yarın Yayınları.

Extented Abstract

This study involves an inquiry into what the death of God corresponds to in life, centred on Nietzsche's statement that God is dead. Nietzsche stated that first Platonism and then Christianity caused a great destruction of the existence of God, and declared that by killing God, they not only killed a physical god, but also sacred values, culture to a large extent, and the place where man would define himself. Here, Nietzsche stated that Platonism and Christianity basically isolated man from life, and moreover, it caused great damage to the vital plan by detaching him from basic dynamics such as emotion, impulse, and desire for life. However, even though an understanding of art that directs and expresses man's instincts, desires and ambitions, rather than an understanding that aims at reason and order, that pursues a moral or political concern, can to a certain extent resist this degradation, Nietzsche does more than this and reminds us that it is the deified man, the human being, that causes the degradation, decay and, most fundamentally, suffering to be valued, and besides stating that he, like other people, dies at a certain moment in time it also tries to take something from the non-deified non-human, God in the sense of the Father, to take something away, to diminish something.

The reason for trying to take some things from the non-godified non-human is precisely to prevent the destruction caused by the deified human understanding. It is to save the Western world from the negation of the world caused by a later faith (Nietzsche, 2003b: 94) that bears certain traces of the faith that preceded it. The way to do this is to prepare the necessary conditions for the eternal enemy of the divine to appear on the stage.

The way to open the doors to a radical affirmation in the face of a radical negation caused by this interpretation, this understanding that has become more and more rigid from the doctrine of original sin to the explanation of capitalism, the way to open the doors to a radical affirmation in the face of a radical negation caused by this understanding, which we cannot know exactly where and why it emerged, and we cannot know exactly what kind of benefit those who brought this understanding into being have from it, is to take away the two most important characteristics of the deified non-human, "wisdom" and "goodness". With the removal of these two qualities from the deified non-human, it is intended to replace God, the non-human God, who possesses great power and because of them, channels this power in a positive, affirmative direction, with Satan and possesses naked power and abuses this power. It implies that the Western world has been stripped of all that belongs to religion, revelation and the divine.

In this respect, it is possible to say that Nietzsche puts forward a human model that is not like God, but at least acts with a divine purpose, instead of the God whose death he declares. This human model is the superhuman. This superhuman assumes an Apollonian mission with his/her characteristics such as prudence. On the other hand, this superhuman will have the identity of Dynosis with the dynamics of excitement, impulse and desire for life. This human model, which Nietzsche proposes here after the death of God, will take place in life with both Apollonian and Dynosis sides. Instead of the idea of substituting a human being in the same way after the death of God, Nietzsche concentrates on a model that will fill the void of God, and this is the superhuman. The

fact that he does not aim to replace God with man can be explained as follows: if we directly replace God with a human being, then we would cut the human being from the vital plan and cut the bond between him and life.

In this case, instead of finding a human being with a desire for life, adorned with apollonian and dynosis characteristics; we are faced with a being who is detached from life tries to be taken to the sky and tries is completely opposite to human existence here Nietzsche presents a human model by not losing sight of the essential being of man. This constitutes an important crossroads in the tradition of thought.

Therefore, Nietzsche is trying to settle accounts not with God but with the West, which directly caused his death and subsequently devalued many things. In particular, he begins to come to terms with the morality of the western tradition by revealing its negative effects on people.